

DOBAI LILI

Valahol máshol

A szerző költő, író. Legutóbbi írását 2016. 3. számunkban közöltük.

1.

A repülőn olvasok a víz alatti műalkotásról, beletették a légitársaság reklámmagazinjának második és harmadik oldalára, ami ilyen hírnek meglepően jó hely. Megelőzi az ételeket, italokat, ékszereket, szigeteket, pihenőhelyeket. A divatot is. Hogyan látogassunk el a föld alatti világba? Ez a cikk címe, a bemutatás helye a Museo Atlántico, a szobrokat pedig egy brit alkotó, Jason deCaires Taylor készítette. Amennyi a fotón látható, lépésben lévő emberi szoboralakok csoportja sejlik fel rajta. A cikk azt írja, hogy vegyünk fel búvárfelszerelést, merüljünk le, és ahogy úszkálunk az alakok között, úgy műélvezünk. Ez is látszik a fotón, az úszkáló emberek, akik selfibottal fényképezik magukat a tengerfelszinten lépegető szoboralakok között. Korallak, halak, tengerlakók nem láthatóak körülöttük. Na jó. Sok mindenre. Valaki megint újragondolhatja a recepcióesztétikát. Vagy az egészet. A magam részéről egyelőre leszállnék a földre, bár nagyon szép rálátni a felhőkre vagy átmenni rajtuk, ahogy habosodnak az égszínkéék égen. Bár a repülőgép hangos, és idegenül fest merevségével a könnyeden lebegő égbolton. Szóval először leszállni, aztán szárnyakat növesztetni (angyalszárnyakat), majd felszállni, és lehet lebegni és még mélyebbre menni.

2.

Nem tudok mit kezdeni a Kunstmuseum Basel új épületének és első kiállításának ellentmondásaival. Igazándiból nem emel magasra. Magasba. Illetve az újonnan megépült szárny igen, de az első kiállítás nem: 20. századi szobrok, plasztikák, installációk, töredékek, akciók. On the Move. Mozgásban. Változásban. Költözésben. Az új múzeumrész 2740 négyzetméter, tágas, kékesszürke kő borítja belül, az úttal alatti termeken át kapcsolódik a régihez, kívülről a két épület abszolút harmóniában. A kő, a fémből készült hatalmas spaletták az ablakokra, a fém ajtók, a nagy üvegfelületek mégsem ridegek, hanem elegánssá teszik a tereket. A művészethez méltón. Ha még van ilyen. Az igazgató szavai szerint most inkább az épületen van a hangsúly, azt akarják megmutatni első alkalommal. Ez sikerült. A kiállítás összegészében valahogy szomorú, pedig vannak nagy nevek, és jó művek is. Henry Moore hatalmas fekvő nőalakja, Picasso, Hans Arp, Max Bill, Louise Bourgeois érzékeny plasztikai, Eduardo Chillida, Joseph Beuys, két nagy Bruce Neumann-fémszobor az egyik nagy kőborítású teremben (éppen a föld alatt), hatalmas rálátással, Richard Serrának videoinstallációja van a fémeihez, Charles Ray egy fényes ezüstsínű szobrát berejtették a régi oltárképek egyik termének közepébe, fényes Jeff Koons-nyuszt is látok, és a sokszor hivatkozott és olvasott eredeti kék-fehér-piros Brillo dobozokat Andy War-

holtól. Meg mindenféle. Rothkó is van. Lehet, hogy az zavar, hogy a 20. század össze-vissza szelleme tükröződik vissza a műveken?

3.

A látvány gyönyörű, messziről látszik a zöld dombon a Kápolna. Meglepődöm, mert sokkal könnyedebb, szebb, élőbb, mint amire a látott fotók alapján gondoltam. Ronchamp. Szép. Átlátható a formája, alakja, szerkezete. Az árnyékfűgákkal megoldott fényszüremkedések hihetetlen játékba vonódnak a világgal-sötéttel. A három kis oldalkápolna a nagy kápolnatérben rejtőzködik, odalépve meglepetésszerű hirtelenséggel válik tágassá. A színes jelképekkel festett ajtó, a plasztikaszerű kilincs, az ablakok mélysége mind-mind játékosan komoly, könnyedén nehézkedő. Minden nagyon egyszerű és természetes, madarak is fészkelnek az eresz alatt, éppen a tetőhéj és a fal közötti néhány centiméteres résben. A mise alatt ott csivitelnek. Egyszer-egyszer ide-oda röppennek is, de nem zavaróan. A klarissza nővérek lehelnek lelket itt most a megszentelt térbe. Három harang a Kápolnán kívül, egymás mellé helyezve, egymással versengve — concerto — szólva hív a liturgiára. Úr napja van. Mintha mindig.

4.

Keresem a kishalamat, de nem találok. Ez nem olyan kishal, ami él, hanem úszósákkal. Halformájú úszósák fekete-fehér. Amit teljesen légmentesen le lehet zárni, beletenni azt a holmit, ami a fürdőruhára vetkőzésből fennmaradt. Aztán belemerülni a folyóba, és hagyni, hogy vigyen a sodrás, és figyelni a partra sodródásra. Ott újra felöltözni, és menni a dolgunkra. Volt kishalam, a szekrényben várta a beugrásomat, hogy egyszer végre ne esős időben érjek ki, és használni tudjam. Addig várt, míg elajándékozódott. Kinéztem egy újabbat: kék fehér pöttyös. A Tinguely-szökőkúttal szemben van egy sportbolt, ott meg lehet venni. Aztán jöjjön a nagy meleg, és hopp, bele a Rajnába. Miközben a parton sietnek a művészet rajongói, gyűjtői és szervezői az ArtBasel meg a Liste helyszíneire. Én nem sietek sehová. Már nem. Csak úszok. Vagy már azt sem. Sodor a víz. Valaki rendezi a sodrást. Remélem.

5.

Nem hiszem el. Kimeresztem és megdörgölöm a szemem. A Fondation Beyeler, ahol a minőség és a hagyományosan vett jó ízlés tartja-tartotta magát, most vett egy szobrot a hátsó tó közepére. Egy hatalmas emberarcú nyúl. Az arcán valamiféle kínos fintor(szerű). Sötét, monstrum. Persze, az is akar lenni. Júúúúúú. Nagyon nem jól vagyok ettől. Csúnya. Ez még esztétikai kategória. A ronda már nem. Nagyon nem jó ránézni. Mármint a nyúlszoborra vagy szobornyúlra. Dürer nyula más. Van néhány százéves különbség. Több értelemben is. A Beyeler bejáratánál, szintén van egy kis tó, vízililiomokkal, ami az üvegfalon áttekintve jól látható, a benti tér-

ből, ahol Monet egyik vízilírium-festménye tölti be az egyik falat. Ellenpont, persze. De inkább ott ülök le, és azt a látványt nézem. Hosszabban. A gyűjtemény mellett az aktuális kiállítás most Alexander Calder és Fischli/Weiss, Ez utóbbiakra nem is vesztegetnék szót. Calder jó. Kitalálta a cirkuszi világát és azt jól megcsinálta, tágította általánosította. Mégis a legszebb művét, a fémből készített faágot és rajta mozgó leveleket a Kunstmuseumban láthattam. Valahogy mindig úgy csinálják, hogy legyenek átfedések. Ez jó.

6.

Tapasztalatilag és elképzelésben fogalmam sincs, mi az, hogy nyolcszáz méter szintkülönbséget mászni fölfelé, ezért a bolondok és tudatlanok bátorságával indulok neki. Felveszem az új túracipőm. Már nagyon várta, hogy történjen vele valami, ne csak pihengessen a dobozában. Hónapokon át várakozón. Interlaken. Na, rögtön kitalálom, hogy ez két tó között lehet valahol. Úgy is van. Odavonatozunk, és elindulunk. Vagyis egy rövid folyó menti haladás után felindulunk. Egyfolytában meredek, és kanyarog. Fölfelé. Amikor a békésen kolompoló tehenek mellett elmegyünk, azt hiszem, már közel vagyunk. De nem, még két óra. Fölfelé. Tényleg. Nem hiszem el. Ez tényleg sok. Csak úgy belevágni minden előzmény nélkül. Nem részletezem. Az utolsó százötven méter viszonylag sík és egy étteremhez, kávézóhoz vezet. Azon túl a szakadék fölé megnyújtott kilátóhoz. Valahogy túl sok ember van, még csadorban is látok néhány nőt, nem értem, miért nem találkoztunk velük az úton valahol. Kiderül, hogy kisvonattal is lehet oda jönni-menni. Jaaaa!?! De mi gyalog jöttünk, mert sportosak vagyunk, bírjuk, és van rendes túracipőnk. NaJa. Viszont olyan fantasztikusan jó ízű tejet, mint ami ott habosítottak bele a cappuccinóba, még nem ittam. Előtte se, azóta se.

7.

Nincs már az a kategória. Mondja a lány a rentacar pult mögött. Késtünk kicsit. Nem sokat. Sajnos már csak egy magasabb kategóriájú autót tud adni. Rá kell-e fizetni? Nem. Akkor elfogadjuk. Nagyon sajnálkozik és elnézést kér a cég nevében, mivel kénytelenek vagyunk egy Mercedes C180-ast kibérelni. Kénytelenek vagyunk, mert el akarunk jutni egy kicsit a határon túlra, ahogy terveztük. Vonattal nagyon bonyolult lenne, és még drágább is. Eljutunk. Az autóban minden csillog-villog, és sokkal többféle minden van, mint ami szükséges, vagyis rengeteg minden, ami fölösleges. Nem baj. Nagyon gyakran jelez egy harangocska-szerű hang, amikor túllépjük a megengedett sebességet, de nem tudjuk kikapcsolni. Úgy utazunk, úgy nézünk ki ebben az autóban, mint a gazdagok. Pedig nem. Legalább is nekem mínuszban vannak a kártyáim és frankot sem váltottam ki. Nem baj. Átszeljük a határt is. Hasítunk bele az elzászi tájba. Aztán tovább. Valamennyivel.

8.

Amikor megérkezem, az esős hét után az első száraz, meleg nyári nap van. A folyóparton sétálunk haza, és látjuk, és csak nézzük, ahogy az emberek ellepik a keskeny kis sétányt közvetlenül a folyó mellett, és örülnek, piknikeznek. Merthogy van helye, hagytak helyet ebben a nagyvárosban annak, hogy az emberek a természethez is közel legyenek. Kis csoportokban beszélgetnek, mindenféle korosztály. Vannak, akik grilleznek is, vannak, akik csak elvannak egy pohár ital mellett. Van egy kétszintes stég is, ahol a felső szinten kis büfébódék vannak, székek, asztalok, az alsó szint, közvetlenül a folyó felett a strandoló rész. Úszni is lehet, van szemben egymással két lépcső, az egyiknél be lehet menni, és a másiknál kijönni, ez körülbelül ötvenméternyi uszodahossz. Vagy csak üldögélni vízbe lógatott lábbal, és nézni a folyó két partját, ahol a nagyváros is éli az életét. Nem lehetetlen megvalósítani az élhető életet nagyváros közepén, forgalmasság közepette sem. Csak nem kell bebetonozni a vízpartokat, nem kell elzárni, hanem élhető sávot hagyni. Egy kis élhető részt. Hagyni. Élni.

9.

Valaki egyszer kitalálta, vagy úgy találta, hogy ez a kis ország unalmas. Leírta, azóta toposzként megmaradt, és majdnem mindenki el is hiszi. De ez nem így van. Izgalmas, érdekes, csodákat rejtegető. A hegyek, a hegyi üdülővároskák, a chalet-k elszórtan és csoportosan. A kis és nagyobb tavak, mellettük körbe sétányok, a mezőket átszelő bicikli utak, a városok, mindnek sajátos hangulata van, attól függően, melyik országrészben van éppen. A gazdagság egyszerűsége, ahogy látszik a házakon, az embereken, a tárgyakon, több, mint kívülről elképzelhető. És ahogy vigyáznak mindenre, óvnak mindent. Megújítják, felújítják. Megőrzik. Például betévedek egy kis városrészbe Bazelben, aminek létezéséről addig nem is tudtam. Régi, rendben tartott, kívül, belül autentikusan felújított házak sora, szűk, kanyargó utcák, szabálytalan kis tér szökőkúttal. Építési évszámok is feltűnnek a házakon, 1425, 1513, 1567, ilyenek. Az egyik ház ajtaja nyitva, könyvkereskedés, antikvárium. Könyvek szabadpolcon és dobozokban elrendezve (rendben, rendesen), becsületkassza az egyik — nem is olyan nagyon jól látható — helyen. És egy polc tele tréfás könyvekkel. Tényleg. Egyiket a másik után nyitom ki, mindegyik polcon végignézem, hogy valóban-e. És tényleg. Hát azért erre nem gondoltam volna. Svájci viccek. Vicces történetek. Humor. Könyv. Svájc. Vicc.